

केन्द्रीय विद्यालय सङ्गठनम्
अर्धवार्षिक परीक्षा 2019-20

विषय:- संस्कृतम्

समय: – सार्धहोराद्वयम् कक्षा- सप्तमी पूर्णांकाः - 60

छात्रस्य नाम..... अनुक्रमांकःवर्गः.....

दिवसः तिथिः

ह. निरीक्षकस्य..... ह. परीक्षकस्य.....

अस्मिन् प्रश्न-पत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति –

खण्डः क (अपठित अवबोधनम्) - 10

खण्डः ख (रचनात्मककार्यम्) - 20

खण्डः ग (अनुप्रयुक्तव्याकरणम्) - 20

खण्डः घ (पठित अवबोधनम्) - 30

धातव्यम्-

- (1) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (2) उत्तराणि अस्यामेव उत्तरपुस्तिकायां लेखितव्यानि।

खण्डः क (अपठित अवबोधनम्) - 12

प्रश्न (1) अनुच्छेदं पठित्वा अधोलिखितानि प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

मथुरायां कंसः नाम नृपः आसीत् । स अतीव क्रूरः प्रजापीडकः चासीत् । कंसस्य भगिनी देवकी आसीत् । तस्याः विवाहसमये आकाशवाणी अभवत् - देवक्याः अष्टमः पुत्रः कंसस्य संहारकः भविष्यति । कंसः देवकीं तस्याः पतिं वसुदेवं च कारागारे अक्षिपत् । कारागारे एव

श्रीकृष्णस्य जन्म अभवत् । वसुदेवः श्रीकृष्णं नन्दगृहम् अनयत् । नन्दः यशोदा च श्रीकृष्णं पुत्रवत् अपालयताम् ।

(i) एकपदेन उत्तरत- $1 \times 4 = 4$

(क) मथुरायां कः नृपः आसीत् ?

(ख) कंसः कीदृशः नृपः आसीत् ?

(ग) कंसस्य भगिनी का आसीत् ?

(घ) कारागारे कस्य जन्म अभवत् ?

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत - $2 \times 2 = 4$

(क) कः कंसस्य संहारकः भविष्यति ?

(ख) वसुदेवः श्रीकृष्णं कम् अनयत् ?

(iii) भाषिककार्यम् - $1 \times 2 = 2$

(क) 'भविष्यति' अत्र कः लकारः किं वचनं ?

(ख) " मथुरायाम् " अत्र का विभक्तिः किं वचनम्?

खण्डः ख (रचनात्मककार्यम्) - 20

प्रश्न (2) मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-($1 \times 10 = 10$)

नासिकायामेव	वारंवारम्	खड्गेन	दूरम्	मित्रता
व्यजनेन	उपाविशत्	छिन्ना	सुप्तः	मक्षिका

पुरा एकस्य नृपस्य एकः प्रियः वानरः आसीत्। एकदा नृपः 1

आसीत्। वानरः 2 तम् अवीजयत्। तदैव एका 3

नृपस्य नासिकायाम् 4 । यद्यपि वानरः 5

व्यजनेन तां निवारयति स्म तथापि सा पुनः पुनः नृपस्य 6

उपाविशति स्म। अन्ते सः मक्षिकां हन्तुं 7

प्रहारम् अकरोत्। मक्षिका तु उड्डीय 8 गता, किन्तु खड्गप्रहारेण नृपस्य
नासिका 9 अभवत्। अतएवोच्यते – “मूर्ख जनै सह
10..... नोचिता।”

प्रश्न 3- चित्रं वीक्ष्य वाक्यानि रचयत -(2 × 5 = 10)

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

खण्ड: ग (अनुप्रयुक्तव्याकरणम्) - 20

प्रश्न 4- अधोलिखितानां पदानां विभक्तिः वचनम् च लिखत- ($\frac{1}{2} \times 10 = 5$)

	पदानि	विभक्तिः	वचनम्
यथा-	वेदानाम्	प्रथमा	बहुवचनम्
	शिक्षायै

कन्याः

पिता

नारीणाम्

मनोरमया

प्रश्न 5- अधोलिखितानां धातूनां धातु पुरुषम् च लिखत- ($\frac{1}{2} \times 10 = 5$)

पदानि धातुः लकारः

यथा- आसीत् अस् लङ्

कुर्वन्ति

आगच्छति

निवसन्ति

गमिष्यति

अकरोत्

प्रश्न 6- उदाहरणाम् अनुसृत्य रिक्तस्थानानि पूरयत- ($\frac{1}{2} \times 6 = 3$)

एकवचनम् द्विवचनम् बहुवचनम्

यथा- वसति स्म वसतः स्म वसन्ति स्म

पूजयति

..... रक्षतः स्म

चरति स्म

प्रश्न 7- मञ्जूषातः पदानि चित्वा लिखत - ($\frac{1}{2} \times 6 = 3$)

रत्नानि	वसुन्धरा	अन्नम्	रविः	पृथ्वी	बालकः
---------	----------	--------	------	--------	-------

पुल्लिङ्गम् स्त्रीलिङ्गम् नपुंसकलिङ्गम्

.....

.....

प्रश्न 8- अधोलिखितपदेषु धातवः के सन्ति? (1 × 4= 4)

पदम् धातुः

करोति

पश्य

भवेत्

तिष्ठति

खण्डः घ (पठित अवबोधनम्) - 30

प्रश्न (9) अधोलिखितं अनुच्छेदं पठित्वा निर्देशानुसारेण प्रश्नान् उत्तरत-

स्त्रीशिक्षाक्षेत्रे अग्रगण्या पण्डिता रमाबाई 1858 तमे ख्रिष्टाब्दे जन्म अलभत। तस्याः पिता अनन्तशास्त्री डोंगरे माता च लक्ष्मीबाई आस्ताम्। तस्मिन् काले स्त्रीशिक्षायाः स्थितिः चिन्तनीया आसीत्। स्त्रीणां कृते संस्कृतशिक्षणं प्रायः प्रचलितं नासीत्। किन्तु डोंगरे रूढिबद्धां धारणां परित्यज्य स्वपत्नीं संस्कृतमध्यापयत्। एतदर्थं सः समाजस्य प्रतारणाम् अपि असहत्। अनन्तरं रमा अपि स्वमातुः संस्कृतशिक्षां प्राप्तवती।

(क) एक पदेन उत्तरत - ($\frac{1}{2} \times 2 = 1$)

1. स्त्रीशिक्षाक्षेत्रे का अग्रगण्या आसीत्?

(अ) रमाबाई (ब) लक्ष्मीबाई (स) अनन्तशास्त्री

.....

2. रमाबाई महोदयायाः मातुः नाम किम्?

(अ) रमाबाई (ब) लक्ष्मीबाई (स) अनन्तशास्त्री

.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत- (2 × 3 = 6)

1. तस्मिन् काले स्त्रीशिक्षायाः स्थितिः कीदृशी आसीत्?

.....

2. रमा कस्मात् शिक्षा प्राप्तवती?

.....

3. रमाबाई महोदयायाः जन्म कदा अभवत्?

.....

(ग) भाषिक-कार्यम्- ($\frac{1}{2} \times 2 = 1$)

1. 'पिता' इति पदस्य पर्यायः अस्ति –

(अ) जनकः (ब)माता (स) अनन्तशास्त्री डोंगरे

.....

2. "तस्याः" पदे वचनम् अस्ति –

(अ) बहुवचनम् (ब) एकवचनम् (स) द्विवचनम्

.....

प्रश्न (10) अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा निर्देशानुसारेण प्रश्नान् उत्तरत-

सर्वदा व्यवहारे स्यात् औदार्यं सत्यता तथा।

ऋजुता मृदुता चापि कौटिल्यं न कदाचना॥

मित्रेण कलहं कृत्वा न कदापि सुखी जनः।

इति ज्ञात्वा प्रयासेन तदेव परिवर्तयेत्॥

(क) एक पदेन उत्तरत ($\frac{1}{2} \times 2 = 1$)

1. केन कलहं न कर्तव्यम्?

(अ) मित्रेण (ब) कौटिल्यं (स) सत्यता

.....

2. प्रयासेन किं परिवर्तयेत्?

(अ) कलहं (ब) कौटिल्यं (स) सत्यता

.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत- ($2 \times 2 = 4$)

1. सर्वदा व्यवहारे किं स्यात्?

.....

.....

2. किं कृत्वा जनः सुखी न भवति ?

.....

(ग) भाषिककार्यम्- ($\frac{1}{2} \times 2 = 1$)

1. "चापि" पदस्य सन्धिच्छेदं कृत्वा लिखत-

(अ) च+अपि (ब) च्+अपि (स) च+आपि

.....

2. "मित्रेण" पदस्य उचित विभक्तिं लिखत-

(अ) तृतीया (ब) पंचमी (स) सप्तमी

.....

प्रश्न (11) यथायोग्य श्लोकांशान् मेलयत (1 × 4 = 4)

धनधान्यप्रयोगेषु -- त्यक्तलज्जः सुखी भवेत्।

विस्मयो न कर्तव्यः -- विद्यायाः संग्रहेषु च।

सत्येन धार्यते पृथ्वी -- बहुरत्ना वसुन्धरा।

आहारे व्यवहारे च -- सत्येन तपते रविः।

..... --

..... --

..... --

..... --

प्रश्न(12) उचितकथनानां समक्षम् 'आम्' अनुचितकथनानां समक्षं 'न' इति लिखत- ($\frac{1}{2} \times 4 = 2$)

अ- प्रातः काले ईश्वरं स्मरेत्।

ब- अनृतं ब्रूयात्।

--

स- मनसा श्रेष्ठजनं सेवेत।

--

द- श्वः कार्यम् अद्य कुर्वीत्।

--

प्रश्न (13) विलोम पदानि योजयत- ($\frac{1}{2} \times 4 = 2$)

अधः नीचैः

अन्तः सुलभम्

उच्चैः बहिः

दुर्लभम् उपरि

प्रश्न(14) मञ्जूषातः पदानि चित्वा समानार्थक पदानि लिखत- ($\frac{1}{2} \times 4 = 2$)

माता	मौनम्	प्रस्तरे	जन्तवः
------	-------	----------	--------

शिलायां। पशवः

अम्बा। तूष्णीम्

प्रश्न(15) मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत - ($\frac{1}{2} \times 4 = 2$)

षड्	एकत्रिंशत्	द्वादश	अष्टाविंशतिः
-----	------------	--------	--------------

(क) ऋतवः भवन्ति।

(ख) मासाः भवन्ति।

(ग) एकस्मिन् मासे त्रिंशत् अथवा दिवसाः भवन्ति।

(घ) फरवरी मासे सामान्यतः दिनानि भवन्ति।

प्रश्न (16) रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्न निर्माणं कुरुत- - ($1 \times 4 = 4$)

(क) वसुन्धरा बहुरत्ना भवति।

.....

(ख) रमायाः पिता समाजस्य प्रातारणाम् असहत्।

.....

(ग) मृत्युः न प्रतीक्षते।

.....

(घ) सत्येन वाति वायुः।

.....

+++++